

પત્રિકા પાંચમી

૧૩૮૭૪

સ્વરાજ્ય આશ્રમ પત્રિકા

[ખારડોલી, મિતિ સં. ૧૯૮૪ના માસ શુદ્ધ ૧, સોમવાર]

10.4

છઠ્ઠી રાનીપરજ પરિષદ

આનપુર રૂપવાડામાં પાંચમી રાનીપરજ પરિષદ ગાંધીજીની પ્રમુખપણા નીચે મળી હતી તેને એક વર્ષ પૂરું થવા આવ્યું છે. હવે આ વર્ષે છઠ્ઠી પરિષદ બરવાની તૈયારીઓ ચાલુ થઈ ગઈ છે.

આ વર્ષે પણ ગાંધીજીએ પરિષદમાં આવવાનું કમ્પલ્સરી છે. કાંતનાર! ભાઈઓ અત્યારથી જ પેતાની તૈયારીમાં રહે.

આ વર્ષની પરિષદ માટે મહુવા તાલુકાનું પૂના ગામ પસંદ કરવામાં આવ્યું છે, કે જ્યાં હમણાં જ રાનીપરજ આશ્રમ ખોલવામાં આવ્યો છે. પરિષદ થઈ કરીને ફાગણ શુદ્ધ ૧૦ —માર્ચની ૧ લીએ મળશે, પણ ચોક્કસ મિતિ પાછળથી બહાર ખબર મારફત જણાવવામાં આવશે.

રાનીપરજ વિદ્યાલય — ખારડોલી

આ વિદ્યાલયમાં જવા વિદ્યાર્થીઓ આવતી ચેત્ર શુદ્ધ ૯ મેટકે કે રામનવમીને દિવસે લેવામાં આવશે. વિદ્યાર્થીઓની અરજીઓ ફાગણ શુદ્ધ ૧૫ સુધીમાં આચાર્યને પહોંચાડી દેવી જોઈએ. વિદ્યાલયની યોજના તથા અરજપત્ર ફાગણ લખીને મગાવી લેવાં.

૧૩૮૭૪

ગુજરાત પ્રાચીન ઇતિહાસ
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
રાનીપરજમાં રેંટિયો

બારડોલી તાલુકામાં અને તેની આસપાસના બારા, મહુવા, માંડવી વગેરે તાલુકાઓમાં વસતી રાનીપરજ કોમોમાં સં. ૧૯૮૩ ના વર્ષમાં રેંટિયાની પ્રવૃત્તિ કેટલી થઈ તેનો અહેવાલ અહીં રજૂ કરવામાં આવે છે. આ પ્રયોગમાં ભાગ લેનારાં રાનીપરજનાં માત્ર ૧૦૬૨ જ કુટુંબો છે, છતાં નીચેના આંકડાઓ ઉપરથી એટલું જોઈ શકાશે કે રાનીપરજમાં રેંટિયાનો પ્રયોગ ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામતો ગયો છે.

સં. ૧૯૮૦ માં વેડછી ખાતે આશ્રમ સ્થાપન થયો ત્યારથી રેંટિયાનું કામ વ્યવસ્થિત રીતે ચાલતું થયું, જોકે તેનું મંડાણ તો કંઈક તે પહેલાંનું છે. નીચે આ આશ્રમના સં. ૧૯૮૦ પછી થયેલા સાહિત્યોના ઉપાડના આંકડાઓ વર્ષમાં પ્રગતિ બતાવવા આપ્યા છે:

વેડછી આશ્રમનું સરંજામ વેચાણ

વેચાણ	સં. ૧૯૮૦-૮૧	સં. ૧૯૮૨	સં. ૧૯૮૩
રેંટિયા	૩૮૮	૭૦	૪૪૧
ત્રાકો	૪૬૬	૧૦૩	૬૦૭
કામઠી પીંજણો	૭૫	૧૪	
મોટી પીંજણો	૧૪	૨૫	૨૩
ચરખા	૨૩	૧૪	૧૬
સાળ	૧	૩	૧

ચાલુ વર્ષમાં બધાં મથકોથી થયેલું કુલ વેચાણ નીચે મુજબ છે:

સં. ૧૯૮૩ નું વેચાણ (રાનીપરજમાં)

વેચાણ	વેડછીમાં	બારતાડમાં	બારડોલીમાં	કુલ
રેંટિયા	૪૪૧	૧૨૬	૪૫	૬૧૨
ત્રાક	૬૦૭	૨૦૦	૫૦	૮૫૭
પીંજણ મોટી	૨૩	૨	૭	૩૨
ચરખા	૧૬		૧૪	૩૦
સાળ	૧		૧	૨

રાનીપરજ હોકો રેંટિયા લઈ જઈને માત્ર ધરની શોભામાં જ વધારો કરે છે એમ નથી. તેઓ રેંટિયો લઈ જાય છે તે તેનો લાભ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૮૭૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સ્વરાજ્ય આત્મચરિત્ર

વિાસ ૨૭૫૮૦૪ : ૨૬૨૩૪૬૪

અમારાં જીદાંજીદાં મથકોએ કેટલું સૂતર વણાવા આંધ્રુ' તેના વર્ષવાર આંકડાઓ અને તાલુકાવાર પૃથક્કરણ નીચે આપ્યાં છે:

સૂતરની આવક

વર્ષ	વેડછીમાં રતલ	સરભણમાં રતલ	બારડોલીમાં રતલ	મઢીમાં રતલ	કુલ રતલ
૧૯૮૦	૧૬૩				૧૬૩
૧૯૮૧	૮૩૦				૮૩૦
૧૯૮૨	૨૧૦૨	૨૧૧	૩૭૫		૨૬૮૮
૧૯૮૩	૪૭૬૦૧	૨૦૪૮૧૧	૧૦૦૬૧૧૧	૫૨૩૧૧	૮૩૩૯

તાલુકાવાર પૃથક્કરણ

તાલુકો	કાંતનારાં ગામો	કાંતનારાં કુટુંબો	૨૦થી૩૦ રતલ	૩૦થી૪૦ રતલ	૪૦થી વધુ	કુલ કાંતાયેલું સૂતર
બારડોલી	૨૫	૧૬૬	૯	૨	૩	૧૫૬૫૧૧
બ્યારા	૩૭	૨૬૮	૯	૪	૧	૧૬૪૪
મહુવા	૩૬	૪૮૯	૨૫	૭	૩	૪૧૭૪૧૧૧
સોનગઢ	૨	૭				૩૮૧૧
માંડવી-માંગરોળ	૧૯	૭૨	૬	૧	૧	૫૮૬
કુલ	૧૧૯	૧૦૬૨	૪૯	૧૪	૮	૮૩૩૯

સં. ૧૯૮૨ અને ૧૯૮૩ના આંકડાઓ સાથે મૂકીને વાંચવા જેવા છે:

કાંતનારની વિગત	સં. ૧૯૮૨	સં. ૧૯૮૩
કેટલાં કુટુંબોએ કાંત્યું?	૩૨૦	૧૦૬૨
કેટલા રતલ કાંત્યું?	૨૭૩૬	૮૩૩૯
૨૦ રતલ ઉપરાંત કાંતનારાં કુટુંબો	૨૪	૭૧

અહીં લક્ષમાં રાખવાની જરૂર છે કે આ કુટુંબોએ ખીલે બધો કામ-ધંધો છોડીને ખાલી કાંતવાનો જ ધંધો સ્વીકાર્યો છે એમ નથી. તેઓ બધા ખેડૂતો છે. ચોથા પાના પરની યાદી ઉપરથી ભેદ સહારો કે તેઓએ જેટલા શેર સૂતર કાંત્યું છે તેના કરતાં વધારે વીધાં જમીન ખેડી છે:

વધુ કાંતનારાઓની વિગતવાર નોંધ

નામ	ગામ	કાંતાયેલા સૂતરનું વજન રતલ	ખેડેલી જમીન	ધરમાં માણસ
રણછોડભાઈ ચીમટાભાઈ ટોકરફળિયું	ટોકરફળિયું	૭૬	૮૧	૨૬
કલ્યાણભાઈ મુડિયાભાઈ સગરામપરા	સગરામપરા	૭૬	૨૦૦	૪૫×
સોમાભાઈ બાવાભાઈ વેડછી	વેડછી	૬૭	૪૫	૧૧*
રણછોડ લીખા	ભડકુવા	૬૦	આંકડા મળ્યા નથી.	
પાંચિયા દેવિયા	ખેડકુવાદૂર	૫૧૧	૧૫૦	૩૨‡
બાબર છીખા	પૂના	૪૬	૬૦	૧૫
માણિયા લીખા	ટોકરફળિયું	૪૫	૮૦	૨૦
નારસિંગ હિંગદા	મવરિયા	૪૦	૧૦૦	૧૬
કોલિયા મના	ખેડચીત	૩૮	૨૫	૬
ગામતા સોમલા	કોલી	૩૮	૬૦	૧૮
રણછોડ જમના	બારતાડ	૩૭	૩૦	૧૮
રાયસિંગ મકન	દાતરડી	૩૭		
નરસિંહ રૂપલાભાઈ	વેડછી	૩૬	૮	૪૫*
હરજ વેલજી	માસીસાદડા	૩૫	૩૫	૧૦
ગોમજીભાઈ લાલભાઈ	વેડછી	૩૪	૨૫	૬
મદારી મધુરભાઈ	દાતરડી	૩૨		
છન્ન બાપુડિયા	કુલવાડી	૩૨		
છત્રદા લાલા	રાઠવાવ	૩૧	૧૦	૨૫
વસલા લખિયા	ખાનપુર	૩૧	કેવળ મનૂર	
છન્ન વેસ્તા	ખાનપુર	૩૧	૬૦	૧૮
કસના દાનિયા	દાતરડી	૩૦		
માધુસિંગ બુધિયા	મવરિયા	૩૦	૧૫૦	૨૦

× કુટુંબના બે જણ વણાટકામ કરે છે.

* કુટુંબનો એક જણ વણાટકામ કરે છે.

‡ એક જણ વણાટકામ શીખે છે.

† એક છોકરો વણાટકામ શીખે છે.

આ ૨૨ રેંટિયામકતોમાં ચિરોમણિ ટોકરફગિયાના લાઈ રજીડાડભાઈ ચીમટાભાઈ છે. તેમને વિષે નવાઈની વાત એ છે કે તેમણે માત્ર આ વર્ષથી જ રેંટિયા પોતાને ત્યાં દાખલ કર્યો છે, અને એક જ વર્ષમાં સૌથી વધારે કાંતનાર તરીકે પંકાયા છે. તેમના સંબંધમાં વધારે હકીકત જાણવી આવકારલાયક થઈ પડશે. આ લાઈ રાનીપરજમાં ચોધરી કામના છે. તેઓ કંઈક ભણેલા પણ છે, અને ધરના આવકખર્ચના ચોક્કસ આંકડાઓ રાખનારા છે. તેમની સાથે થયેલી વાતચીતનો સાર પ્રશ્નોત્તરી રૂપે બતાવ્યો છે:

એક વધારે કાંતનાર ભાઈની વિશેષ હકીકત

૧. તમારું નામ? — રજીડાડભાઈ ચીમટાભાઈ.
૨. તમારું ગામ? — ટોકરફગિયું, તા. બારડોલી.
૩. સં. ૧૯૮૩માં તમે કેટલું કાંત્યું? — ૭૬ રતલ.
૪. સં. ૧૯૮૨માં તમે કેટલું કાંત્યું? — ૦ રતલ.
૫. તમારા ઘરમાં કેટલાં માણસો છે? — ૬ પુરુષો + ૬ સ્ત્રીઓ + ૧૪ બાળકો = કુલ ૨૬.

૬. તેમાંથી કેટલાંને કાંતવાં આવડે છે? — ૧૨ જણને.

૭. રેંટિયાને લગતાં સાહિત્યો ઘરમાં કેટલાં વસાવ્યાં છે? — ૧૨ રેંટિયા; ૧ પીંજણ; ૧ ચરખો.

૮. કેટલાં વીંધાંની ખેતી કરી? — ૪૫ વીંધાં કપાસ + ૨૫૫ વીંધાં જીરાર + ૧૦૧ વીંધાં કચારી = કુલ ૮૧ વીંધાં. તે ઉપરાંત ૪૫ વીંધાં પડતરમાંથી ઘાસ કાપ્યું.

૯. સં. ૧૯૮૨માં તમે કેટલાનું કાપડ ખરીદ્યું? — રૂ. ૧૦૬૫નું પુરુષો માટે + રૂ. ૩૦ નું બેરાંઓ માટે = કુલ રૂ. ૧૩૬૫નું.

૧૦. સં. ૧૯૮૩ માં (રેંટિયા વસાવ્યા પછી) કેટલું કાપડ ખરીદ્યું? — રૂ. ૩) = ત્રી ૩ પોતડીઓ + રૂ. ૧૧૧ નું ડગલાનું કપડું = કુલ રૂ. ૪૧૧નું.

૧૧. એક વર્ષમાં રેંટિયાને પ્રતાપે કુટુંબે કેટલું બચાવ્યું? — મારી બચતનો હિસાબ આ રહ્યો :

૪

ઉ

૧૪૦) કુટુંબમાં વપરાતા કાપડના
બચવા પામ્યા.

૭) કપાસિયા મણુ ૪ કપાસ-
માંથી રહ્યા તેના ૬૨
રૂ. ૧૧૧ લેખે.

૧૪૭)

૩૭૧ સૂતર રતલ ૭૬ કંતાયું
તેમાં કપાસ મણુ ૬૧
વપરાયો તેના ૬૨
રૂ. ૬) લેખે.

૨૦૧૧૧- વણકરી ખાદી વાર ૧૯૦
ની ૬૨ રૂ. ૦)-૧૧૧ લેખે.

૪૧૩ આ વરસમાં ખરીદેલા
કાપડના.

૬૩)

૮૪) રેંટિયાથી થયેલી બચત.

૧૪૭)

૧૨. તમારી નજીકના વેડછીમાં તો સં. ૧૯૮૦ ની પહેલાંથી
રેંટિયા શરૂ થઈ ગયા છે; તમે કેમ છેક ૧૯૮૩ માં જ એનો સ્વીકાર
કર્યો?—વેડછીને અને મારા ગામ ટાકરફળિયાને માત્ર એક માઇલનું
જ છેદું છે. વેડછીમાં રેંટિયા દાખલ થયેલા તે હું જાણતો અને
જેયાં કરતો. મેં દરેક વર્ષથી દારૂ તબચો છે. ખાંડ પણ દેશી જ
વાપરે છું. પણ રેંટિયા પ્રતિ મને અશ્વસ્તી હતી. કારણ કે મારા
મનમાં મોટી શંકા હતી કે ખેતી સાથે રેંટિયો દાખલ કરવામાં આવે
તો ખેતી બગડે જ. તેથી જ જોવા છતાં અને ઘણા લાઇઆના કહેવા
છતાં હું રેંટિયો વસાવતો નહોતો.

સં. ૧૯૮૩ના કારતક માસમાં ગોપાળદેવ સભા થઈ હતી ત્યાં હું
આવ્યો હતો. તે સભામાં મેં સાંભળ્યું કે સોમાલાઇ બાબરસાહેબ
૫૦-૬૦ વીધાં જમીન ખેડી અને પાંચ રતલ સૂતર કાંત્યું. આવા એક
નહિ પણ ઘણા દાખલા જોયા કે મોટા ખેડૂતો પણ ૫૦-૬૦ વીધાં
જમીન ખેડવા સાથે ૨૫-૩૦ રતલ સૂતર કાંતી શક્યા છે. આ સાંભળ્યા
પછી તરત જ વેડછી આશ્રમમાંથી એક રેંટિયો ખરીદ કર્યો. પછી જોયું
કે આવડતું સહેલું છે. થોડી નવરાશ તો મળશે જ અને ઘરનાં માણસો

થોડાંથોડાં નવરાં ખેતી રહે છે, અને સૌને એ થાક ખાવાનું સાધન લાગવા માંડયું. એકથી વધી ૧૨ સુધી રેંટિયા ધરમાં ભેગા કર્યા અને આટલું ૭૬) રત્ન સૂતર રમત રમતમાં રાત્રિના સમયમાં કાંતી નાંખ્યું.

૧૩. રેંટિયો ખરીદી કાંતવાનું કરવાથી ખેતીમાં કાંઈ નુકસાન થયું છે ? અથવા ખેતીના કામમાં મજૂરીનું ખર્ચ કાંઈ વધારે થયું છે ? કે ખીજી કાંઈ અડચણ જણાઈ છે ? — ખેતીનું કામ છોડીને અમે કાંતવા બેઠા જ નથી. આજે ધરનો અમુક માણસ કાંતવાનું કામ કરે છે માટે મજૂર રાખ્યો હોય એવું બન્યું જ નથી. જ્યારે જ્યારે ખેતીમાં કાંઈ કામ ન હોય ને તદ્દન નવરા હોઈએ ત્યારે જ અમે આ સૂતર કાંત્યું છે. અને તેમાંનું મોટા ભાગે રાત્રે જ કંતાયેલું છે. રાત્રે અમારી પાસે કંઈ કામ હોતું જ નથી. રેંટિયો ખરીદી કાંતવાનું શરૂ કર્યું તેને અંગે ખેતીમાં કાંઈ જલતનું નુકસાન થયું નથી.

૧૪. તમે કહો છો કે ઘણું સૂતર રાત્રે જ કંતાયેલું છે. ખેતરમાં દિવસભર કામ કરો અને રાત્રે કાંતવા ખેતો ત્યારે તમે આરામ ક્યારે લો ? — તમે ભણેલાઓ કામ કરી રહ્યા પછી વાંચવાનું કરો છો તેમાં થાક લાગે છે ? મારા અનુભવ પ્રમાણે ભણેલાઓને વાંચવાનું એ વિશ્રાન્તિનું સ્થાન છે તેમ અમે ખેડૂતોને આ રેંટિયો રાત્રે આરામ આપે છે. થાક્યાપાક્યા રાત્રે થોડી વાર કાંતીને સૂઈ જઈએ એટલે મીઠી જાંઘ આવે છે. જ્યારે કાંતવાનું નહોતું ત્યારે પડયા પડયા ખાટલામાં આબોરતા અને જીવનમાં રસ જણાતો નહિ. આ મારા એક વરસના અનુભવથી કહું છું.

૧૫. આટલું બધું સૂતર એક જ વરસમાં તમારે ત્યાં કંતાયું તેથી ધરનાં માણસો કંટાળ્યાં નહિ ? તમે રેંટિયાથી કંટાળતા નથી ? — જો એક જ માણસને આટલું બધું કાંતવાનું હોય તો જરૂર કંટાળે; પણ ધરનાં બધાં જ કાંતે, જે નવરૂં હોય તે કાંતે તેમાં કોને ભાર લાગે ? અમારા ધરમાં ૧૨ જણને કાંતતાં આવડે. દરેક માણસે લગભગ ૬૦-૬૫ શેર કાંત્યું એમાં એને શેનું વધારે પડે ? અમારે તો રમતાં રમતાં જ ધરનાં કપડાં નીકળ્યાં.

આમ કાંતણકામની પ્રગતિ થઈ રહી છે તે સાથે વણાટ પણ આગળ વધે છે. શરૂઆત શૂન્યમાંથી જ થઈ છે. હવે આ વર્ષમાં

કેટલા રાનીપરજ બાઈઓને વણાટનું કામ મળ્યું અને એકંદરે શી કમાણી થઈ તે આ નીચે આપેલા પત્રક ઉપરથી સમજી શકો.

આ સાથે જણાવવું જોઈએ કે આ લોકોને વણાટનું કામ રાજઆતનું હોવાથી ગુજરાતના ખીજ વણકરો ઉપરાંત વણાટકામ કરનારને પહેલા વરસે રૂ. ૫, ખીજ વરસે રૂ. ૪, એમ કમવાર ઘટતી જતી મદદ અપાય છે. એ મદદ પણ આ કમાણીના આંકડામાં સામેલ છે.

ફૂલ વણકર: ૨૧

સરેરાસ કામ કરનાર: ૧૨

વણકરોને મળેલા ફૂલ રૂ. ૧૭૩૭-૪-૦

સરેરાસ માસિક કમાણી: રૂ. ૧૨-૦-૦

કેટલાક વણકરોની જાણવાજેવી વધુ વિગત

નામ	ગામ	વરસની ફૂલ કમાણી	કેટલા મહિના કામ કર્યું	દર મહિનાની સરેરાસ કમાણી
		રૂ. આ. પા.		રૂ. આ. પા.
કોલા દેવિયા	સગરામપરા	૨૨૭-૪-૦	૧૨	૧૯-૦-૦*
હાંસજી નરસિંભાઈ	વેડછી	૧૬૬-૪-૦	૧૨	૧૬-૪-૦*
નાનુભાઈ ભીખાભાઈ	,,	૧૭૫-૮-૦	૧૨	૧૪-૮-૦
મગનભાઈ બજાજી	,,	૧૭૩-૮-૦	૧૨	૧૪-૮-૦
નસરવાન માજણિયા	મવરિયા	૬૬-૦-૦	૬	૧૧-૮-૦x
મંગા ધનિયા	પાસીસાદડા	૭૫-૦-૦	૮	૯-૪-૦†

* મોટા ખેડૂત કુટુંબમાંનો એક છોકરો.

x દોર ચારવા જનાર ગોવાળિયો કંમર ૧૪-૧૫ વરસ.

† ખેતી સાથે વણાટ કરનાર.

આ સઘળા વણાટકામ કરનારા રાનીપરજ ખેડૂતોના છોકરાઓ જ છે. આ લોકોની કેટલીક જમીનો શાહુકારોને ઘેર હોય છે. અડધા ભાગે કરવા જમીન મળે. ઘરમાં માણસો વધારે હોય અને પૂરતા કામ વખત અથડાયા કરે એવાં કુટુંબોમાંથી વણાટનું કામ કરનારાઓ આ છે.

તેમાંથી એક ખેડૂત વણકરનું દષ્ટાંત ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેનું
હોવાથી આ નીચે વિગતવાર આપ્યું છે:

ખેડૂત વણકરની વિશેષ વિગત

નામ: મંગાભાઈ ધનિયાભાઈ.

ગામ: માસીસાદડા.

ઘરમાં કુલ માણસ ૮ છે, તેમાં ૧ મરદ, ૧ સ્ત્રી અને ૬ છોકરા.

સાધન: રેંટિયા ૨; પીંજણ ૧; ચરખો ૧; સાળ ૧.

જમીન ખેડી: ૨૧ વીધાં જીવાર + ૧૧ વીધાં કપાસ + ૪ વીધાં ભાત
+ ૧૧ વીધાં નાગલી=કુલ ૧૯ વીધાં.

સૂતર કાંત્યું: કુલ ૧૭ શેર.

કારતકથી જેઠ માસ સુધીના આઠ માસમાં વણાટમાં રૂ. ૭૫-૨-૦
પેદા કર્યા.

આ ઉપરથી જોઈ શકાય છે કે ખેડૂતોને કાંતવાની તો નવરાશ
મળે જ, પરંતુ મહેનતુ માણસ હોય તો નવરાશનો સમય વણાટમાં
પણ માળી શકે છે. હવે જે ખેડૂત ભાઈઓ એમ કહે કે અમને
કાંતવાનો સમય મળતો નથી, તેઓ પોતાની અંદર રહેલા પ્રમાદને જ
જોઈ શકતા નથી એમ જ કહેવાય ને ?

આ વર્ષમાં ગાંધીજીના પ્રમુખપણા નીચે પાંચમી રાનીપરજ પરિષદ
ખાનપુર રૂપવાડા મળી હતી. તે સમયે પોતાના જ ઘરમાં કંતાયેલ
સૂતરનાં કપડાં પહેરનારે સ્વાગતમંડળ રચવામાં આવ્યું હતું, અને
તેવા ૧૧૫૨ સભ્યોએ એ શરત પ્રમાણે પોતાનાં જ ઘરમાં કાંતેલા
સૂતરનાં કપડાં પહેરીને એ સભામાં હાજરી આપી હતી. દેશની
અત્યારની સ્થિતિમાં આ ખીના આશ્ચર્યકારક દેખાશે, પરંતુ ઉપર
આવી ગયેલી હકીકતો વાંચ્યા પછી એમાં આશ્ચર્ય જેવું રહેતું નથી.

આ બધા નમૂનાઓ જોયા પછી એટલું સમજાયું કે આ વર્ષમાં
૬૧૨ રેંટિયા વેચાયા, ૮૩૩૯ રતલ સૂતર કંતાયું, અને કેટલાકને
વણાટનું કામ મળ્યું. પણ આ પ્રવૃત્તિથી રાનીપરજ કોમે સમુદાય
તરીકે આર્થિક લાભ કેટલો મેળવ્યો એ બતાવવા માટે રાનીપરજ
કોમના ચોપડામાંથી રેંટિયાનું ખાતું ઉકેલીશું:

રેંઠિયાની એક વર્ષની કમાણી

નફાતોટાનું તારણ

જ	ક
૯૧૨૨-૦-૦ સૂતર મણ ૨૦૮-૧૬ ની ખાદી ચોરસ વાર ૨૦૮૫૦ થઈ તેના દર વારે રા. ૦૩ મુજબના.	૪૧૭૦-૦-૦ કપાસ મણ ૬૯૫ સૂતર કાંતવા ધરમાં સંધર્યો તેની કિંમતના દર રા. ૬) લેખે.
૮૨૦-૪-૦ કપાસિયા મણ ૪૬૬ના દર રા. ૧૧૧ લેખે કપાસ મણ ૬૯૫ સંધર્યો તેમાંથી દર મણે ૨૭ શેર કપાસિયા ધરમાં રહ્યા તેના.	૨૨૮૦-૦-૦ વણકરી ગઠ ખાદી વાર ૨૦૮૫૦ વણાઈ તેમાં દર ચોરસ વારે રા. ૦)ના મુજબ આપવા પડ્યા તેના.
૧૭૩૧-૪-૦ રાનીપરજ વણકરી કમાયા.	૬૪૫૦-૦-૦
૧૨૧૭-૪-૦ સૂતર મણ ૫૫- ૫ શેર વણ્યું, તેની ખાદી વાર ૫૦૪૮ થઈ તેના વણકરીના પેદા થયા.	૫૨૨૪-૦-૦ ચોખ્ખો નફો. ૧૧૬૭૪-૦-૦
૫૧૪-૦-૦ વણકર મદદના.	

૧૧૬૭૪-૦-૦

આમ ખેતીમાં મળતી નવરાશમાં રેંઠિયાએ મરચું મીઠું લાવવા
એક વરસમાં રા. ૫૨૨૪-૦-૦ આપ્યા. પણ આ કાંઈ આખા જ
રાનીપરજ પ્રદેશનું કામ નથી. આ તો માત્ર ૧૦૬૨ કુટુંબોનું જ
કામ છે. અને તેમાં થોડાએ મણ ઉપરાંત સૂતર કાંત્યું છે, ત્યારે
ઘણાએ બશેરથી પાંચ શેર સુધી જ કાંત્યું છે. અને તેઓ હજી
આ વસ્તુમાં રહેલા લાભને યથાર્થ સમજ્યા છે એમ કહી શકાય નહિ.
૧૧૦ ગામોમાંથી ૨૫-૩૦ ગામવાળાઓ અને ૧૦૬૨ કાંતનાર કુટુંબોમાંથી

લગભગ ૨૦૦ કુટુંબોએ જ રેંટિયાનો પૂરો લાભ લીધો છે. પણ જેટલું થયું છે તેટલામાંયે રેંટિયાની શક્તિનું દર્શન તો થાય જ છે.

એ પણ સ્પષ્ટ છે કે જે પ્રયોગ સો સવાસો ગામોમાં થયો છે તે જ પ્રયોગ આખા રાનીપરજ પ્રદેશમાં શક્ય છે. ક્ષેત્ર તૈયાર છે; માત્ર સેવકો અને સાધનોની જ ખોટ છે. તે જેમ જેમ આવી મળતાં જાય છે તેમ તેમ પ્રવૃત્તિનો વિસ્તાર થતો જાય છે. ચાલુ વર્ષ દરમ્યાન મહુવા તાલુકામાં ખારતાડ ખાતે (પાછળથી પૂના ગામે) તથા માંડવી તાલુકામાં શઠવાવ ખાતે એમ બે આશ્રમો ખોલવામાં આવ્યા છે. બીજાં કેટલાંક સ્થળોએ જો પહોંચી શકાય તો આજે જ મથકો ખોલવાં જોઈએ એવું છે, પરંતુ પૂરાં સાધનો વગર અને પૂરતી આવડત તથા ભાવનાવાળા સેવકો મળતાં સુધી તેમ કરવાની ઈચ્છા ઉપર અંકુશ મૂકવો પડે છે.

આમાંથી સાધનોનો આધાર જેટલે અંશે પૈસા ઉપર છે તેટલે અંશે ગુજરાત પ્રાંતિક સમિતિએ અમને ચિંતા પડવા દીધી નથી. આવડત અને ભાવનાવાળા સેવકોની ઊણપ પૂરવાનો પદ્ધતિસર પ્રયત્ન હાલ ખારડોલી ખાતે ચાલી રહ્યો છે. ત્યાં રાનીપરજના જ યુવકોને આ જ પ્રકારના કાર્ય માટે તૈયાર કરવા જરૂરી એવું શિક્ષણ આપવાને રાનીપરજ વિદ્યાલય ખોલવામાં આવ્યું છે. તેમજ વેડછી આશ્રમમાં વણાટકામ શીખવી રાનીપરજ કોમના જ વણકરો તૈયાર કરવામાં આવે છે.

આ અહેવાલ સમાપ્ત કરતાં પહેલાં રાનીપરજમાં ચાલતી રેંટિયા પ્રવૃત્તિનાં મથકોની યાદી નીચે આપી છે:

મથક: ૧. વેડછી આશ્રમ; ૨. ખારતાડ આશ્રમ; ૩. મઢી આશ્રમ; ૪. શઠવાવ આશ્રમ; ૫. ખારડોલી આશ્રમ; ૬. સરમણ આશ્રમ.

આ અહેવાલનો હેતુ રેંટિયામાં રહેલી આર્થિક શક્તિ દર્શાવવાનો છે, એટલે માત્ર તેને લગતા આંકડાઓ અને હકીકતો રજૂ કરીને જ સંતોષ વાળ્યો છે. અને આ પ્રવૃત્તિમાં જે બીજાં અનેક ફળો આપવાની શક્તિ છે, તે રાનીપરજ પ્રદેશમાં આવી પોતાની મેળે શોધી લેવાની વાચકને વિનંતિ છે.

રાનીપરજ કોમ પ્રત્યે અને તેમના આ પ્રશંસનીય પ્રયોગ પ્રત્યે હશે દિશામાંથી સહાનુભૂતિ વરસો એ જ ઈશ્વરને ચરણે પ્રાર્થના.

કાંતનારાઓનું ગામવાર પત્રક

૧

બારડોલી તાલુકામાં કાંતનાર ગામોની વિગત

નંબર	ગામનું નામ	કાંતનાર ધર	૨૦ થી ૩૦ રતલ કાંતનાર	૩૦ થી ૪૦ રતલ કાંતનાર	૪૦ થી ૬૫૨ કાંતનાર	કાંતાયેલા રૂતરનું વજન
૧	વેડછી	૩૮	૫	૨	૧	૪૭૨૧૧
૨	ટોકરફળિયું	૨૧	૦	૦	૨	૨૧૬૧૧
૩	દાદરિયા	૨૪	૧	૦	૦	૨૦૮
૪	અંબાવ્ય	૨૮	૧	૦	૦	૧૪૮૧
૫	સુરાલી	૧૯	૧	૦	૦	૧૩૨૧૧
૬	મઢી	૭	૧	૦	૦	૬૮૧
૭	અલગત	૬	૦	૦	૦	૬૦૧૧
૮	કરવાવ	૧૧	૦	૦	૦	૫૫૧૧૧
૯	ઇન્મા	૮	૦	૦	૦	૪૪૧૧
૧૦	કલમકુધ	૫	૦	૦	૦	૩૦
૧૧	કીકવાડ	૨	૦	૦	૦	૨૧
૧૨	ગોલણ	૪	૦	૦	૦	૨૭૧૧
૧૩	કિહેર	૪	૦	૦	૦	૧૬
૧૪	બાદદા	૨	૦	૦	૦	૧૧
૧૫	વાલોડ	૪	૦	૦	૦	૧૭
૧૬	અંધ્યાપોર	૧	૦	૦	૦	૬
૧૭	દુધિયા	૧	૦	૦	૦	૮
૧૮	બારડોલી	૨	૦	૦	૦	૬
૧૯	વીરપોર	૧	૦	૦	૦	૪૧
૨૦	બમણિયા	૨	૦	૦	૦	૧૧
૨૧	તીતવા	૧	૦	૦	૦	૫
૨૨	પારડી	૧	૦	૦	૦	૪૧
૨૩	ભીમપોર હુમખલ	૨	૦	૦	૦	૯
૨૪	માણિકપોર	૧	૦	૦	૦	૪૧૧
૨૫	મોરદેવી	૧	૦	૦	૦	૫
		૧૯૬	૯	૨	૩	૧૫૬૫૧૧

વ્યારા તાલુકામાં કાંતનાર ગામેની વિગત

નંબર	ગામનું નામ	કાંતનાર ધર	૨૦ થી ૩૦ રતલ કાંતનાર	૩૦ થી ૪૦ રતલ કાંતનાર	૪૦ થી ૬૫૨ કાંતનાર	કંતાચેલર સૂતરનું વજન
૧	ખાનપુર	૩૮	૨	૨	૦	૨૫૨૧૧
૨	બહેડા	૨૭	૧	૦	૦	૨૧૮૧૧
૩	રૂપવાડા	૨૫	૦	૦	૦	૧૮૭૧
૪	કેલકુંઈ	૧૮	૧	૦	૦	૧૨૦૧
૫	બેડકુવાદુર	૭	૧	૦	૧	૧૦૩૧૧
૬	જેસિંગપુરા	૧૫	૦	૦	૦	૯૬
૭	આંબિયા	૨૩	૧	૦	૦	૯૨૧
૮	પાટી	૧૨	૨	૦	૦	૭૮
૯	ધાટ	૧૧	૦	૦	૦	૭૬૧૧૧
૧૦	ઉમરવાવદુર	૧૦	૦	૦	૦	૬૯
૧૧	કલકવા	૧૦	૦	૦	૦	૬૭૧૧૧
૧૨	બેડચીત	૭	૦	૧	૦	૬૨૧૧૧
૧૩	કુલી	૨	૦	૧	૦	૫૩
૧૪	કુંડળ	૧૧	૦	૦	૦	૫૬
૧૫	ઉમરકસ	૮	૦	૦	૦	૫૦
૧૬	કાજળ	૧૨	૦	૦	૦	૪૩
૧૭	મકરકુંઈ	૬	૦	૦	૦	૪૦
૧૮	બોરખડી	૯	૦	૦	૦	૪૯
૧૯	ખુરાલપુર	૪	૦	૦	૦	૩૧૧૧૧
૨૦	ગડત	૬	૦	૦	૦	૩૨
૨૧	ધેરિયાવાવ	૨	૧	૦	૦	૨૯
૨૨	ઉમરકુંઈ	૪	૦	૦	૦	૨૧
૨૩	રામકુવા	૪	૦	૦	૦	૧૯
૨૪	માયપુરા	૨	૦	૦	૦	૧૫૧
૨૫	બિસાણિયા	૪	૦	૦	૦	૧૦
૨૬	અંધાત્રિ	૩	૦	૦	૦	૬૧૧૧
૨૭	ડોલવણ	૧	૦	૦	૦	૭૧
૨૮	કુંભિયા	૨	૦	૦	૦	૮૧

૨૯	કરંજ ખેડ	૪	૦	૦	૦	૯૧
૩૦	ચીખલી	૧	૦	૦	૦	૫૧
૩૧	હિમરવાવ	૧	૦	૦	૦	૫
૩૨	ડોલારા	૨	૦	૦	૦	૫૧૧
૩૩	માલોડા	૨	૦	૦	૦	૮
૩૪	લોટરવા	૨	૦	૦	૦	૬૧૧
૩૫	કાકડવા	૧	૦	૦	૦	૩૧૧
૩૬	ખુટાડિયા	૧	૦	૦	૦	૩
૩૭	પૂનાવાડી	૧	૦	૦	૦	૨
		૨૯૮	૯	૪	૧	૧૯૪૪

૩

મહુવા તાલુકામાં કાંતનાર ગામોની વિગત						
નંબર	ગામનું નામ	કાંતનાર	૨૦ થી	૩૦ થી	૪૦ થી	કંતાયેલા
		ધર	૩૦ રતલ	૪૦ રતલ	૬૫૨	સૂતરનું
			કાંતનાર	કાંતનાર	કાંતનાર	વજન
૧	મવરિયા	૬૨	૭	૧	૧	૭૩૯૧
૨	ખરવાણુ	૫૪	૩	૦	૦	૪૩૯૧૧
૩	નળદરા હુંગરી	૫૦	૦	૦	૦	૨૭૫૧૧
૪	બારતાડ	૩૩	૨	૧	૦	૩૪૪૧
૫	પૂના	૨૫	૦	૦	૧	૨૪૯૧
૬	દાતરડી	૧૫	૦	૩	૦	૨૦૦
૭	પડિયા	૨૧	૨	૦	૦	૧૭૧
૮	ખીલખડી	૨૭	૧	૦	૦	૧૬૯૧
૯	સગરામપરા	૮	૦	૦	૧	૧૪૩૧૧
૧૦	બામણિયા	૧૪	૧	૦	૦	૧૩૯
૧૧	વાંસકોઈ	૧૬	૧	૦	૦	૧૩૪૧૧
૧૨	બુટવાડા	૧૪	૨	૦	૦	૧૩૪
૧૩	વલવાડા	૧૫	૦	૦	૦	૧૨૦૧
૧૪	ફૂલવાડી	૬	૧	૧	૦	૧૦૦
૧૫	કંઠેયા	૧૪	૦	૦	૦	૯૦૧૧
૧૬	ઝરી	૯	૩	૦	૦	૮૯૧

૧૭	માછીસાદડા	૮	૦	૧	૦	૮૫૧૧
૧૮	હળદવા	૧૪	૦	૦	૦	૮૪૧
૧૯	નેવાણિયા	૧૮	૦	૦	૦	૭૬૧૧૧
૨૦	ઘેડાધ	૧૩	૧	૦	૦	૭૨૧
૨૧	વેવલ	૯	૦	૦	૦	૫૨૧
૨૨	સાંબા	૮	૧	૦	૦	૫૧
૨૩	કરચલિયા	૭	૦	૦	૦	૫૧
૨૪	મુડત	૭	૦	૦	૦	૨૫
૨૫	વસરાધ	૨	૦	૦	૦	૨૦૧
૨૬	લસણપોર	૨	૦	૦	૦	૧૫૧
૨૭	વાસાવડ	૩	૦	૦	૦	૨૪
૨૮	વાંક	૨	૦	૦	૦	૧૫
૨૯	મોરિયા	૫	૦	૦	૦	૨૧
૩૦	સાણુદરા	૧	૦	૦	૦	૧૦૧૧
૩૧	ધોલકા	૧	૦	૦	૦	૭
૩૨	રાનવેરી	૨	૦	૦	૦	૭૧
૩૩	કોસ	૧	૦	૦	૦	૫૧
૩૪	દેવવાસણ	૧	૦	૦	૦	૫૧
૩૫	વેલણપૂર	૧	૦	૦	૦	૩
૩૬	વાધેસર	૧	૦	૦	૦	૨
		૪૮૯	૨૫	૭	૩	૪૧૭૪૧૧

૪

માંડવી વિભાગમાં કાંતનાર ગામોની વિગત

નંબર	ગામનું નામ	કાંતનાર ધર	૨૦ થી ૩૦ રતલ કાંતનાર	૩૦ થી ૪૦ રતલ કાંતનાર	૪૦ થી ૬૫૨ કાંતનાર	કંતાથેલા સૂતરનું વજન
૧	ભડકુંવા	૯	૩	૦	૧	૧૮૧૧
૨	શઠવાવ	૧૪	૧	૧	૦	૧૧૬૧૧
૩	પૂના (માંડવી)	૧૨	૧	૦	૦	૧૦૦
૪	માકણુઝર	૬	૦	૦	૦	૩૮
૫	ગામતલાવ	૩	૧	૦	૦	૩૩૧૧
૬	જાંખવાવ	૪	૦	૦	૦	૨૫૧

		૧૬			
૭	બરતાડ	૪	૦	૦	૨૩૧
૮	દેવગઢ	૪	૦	૦	૧૩૧૧
૯	તલસાડા	૩	૦	૦	૭
૧૦	રૂપણ	૧	૦	૦	૬
૧૧	પાણીમોપડી	૧	૦	૦	૭
૧૨	લખિયાકુવા	૧	૦	૦	૬
૧૩	લાખગામ	૨	૦	૦	૬
૧૪	કાટકુવા	૨	૦	૦	૬૧૧
૧૫	મોપડી	૧	૦	૦	૫
૧૬	લુહારવડ	૨	૦	૦	૩૧૧
૧૭	જીનવણ	૧	૦	૦	૨૧૧
૧૮	તલાવકુરેત	૧	૦	૦	૧૧
૧૯	ગુંદિયા	૧	૦	૦	૨૧૧
		૭૨	૬	૧	૫૮૬

સેનગઢ તાલુકામાં કાંતનાર ગામોની વિગત

૧	ધાસિયામેડા	૪	૦	૦	૧૯૧૧
૨	ઉખલદા	૩	૦	૦	૧૯
		૭			૩૮૧૧

ધુનીલાલ સાંકળેશ્વર મહેતા

પ્રકાશક: ખુશાલભાઈ મોરારજી પટેલ, મંત્રી, સ્વરાજ્ય આશ્રમ, બારડોલી.
 મુદ્રક: સ્વામી આલંકાર, નવજીવન મુદ્રણાલય, અમદાવાદ.

